

ព្រឹត្តិការណ៍ដែលឈានទៅដល់កិច្ចព្រមព្រៀង
ទីក្រុងប៉ារីសថ្ងៃទី ២៣ ខែតុលាឆ្នាំ ១៩៩១
ស្តីពីកម្ពុជា

ប្រទេសកម្ពុជាស្ថិតនៅក្រោមអាណាព្យាបាលបារាំង
(១៨៦៣-១៩៥៣)

ដោយមានទីតាំងភូមិសាស្ត្រដែលមិនអំណោយផល កម្ពុជាដែលជាអ្នកស្នងមរតកអរិយធម៌ដ៏
ត្រចះត្រចង់នៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍ ស្ទើរតែបាត់បង់ទៅហើយក្នុងនាមជាប្រជាជាតិមួយ នៅពាក់កណ្តាលសត
វត្សរ៍ទី ១៩ ។

កម្ពុជាដែលមានប្រជាពលរដ្ឋតិចណាស់ មានទីតាំងនៅកណ្តាល ប្រទេស ២ ដែលមានប្រជាជន
ច្រើនហើយដែលកំពុងព្យាយាមពង្រីកឥទ្ធិពលរបស់ពួកគេ គឺប្រទេសថៃនៅខាងលិច និង ប្រទេសវៀត
ណាមនៅបូព៌ា។

ផ្ដួចផ្ដើមដោយស្តេចអង្គឌួងក្នុងឆ្នាំ ១៨៥៣ សន្ធិសញ្ញាអាណាព្យាបាលមួយត្រូវបានចុះហត្ថលេខា
ដោយព្រះរាជបុត្ររបស់ព្រះអង្គ ស្តេចនរោត្តមនៅថ្ងៃទី ១១ ខែសីហាឆ្នាំ ១៨៦៣ ដែលជាការធានាជា
ជំនួយរបស់បារាំងក្នុងករណីមានការឈ្លានពានពីខាងក្រៅ។

ការបញ្ចប់សង្គ្រាមលោកលើកទី ២៖ សង្គ្រាមត្រជាក់
វត្តមានរបស់ចិនកុម្មុយនិស្ត សង្គ្រាមនៅឥណ្ឌូចិន
(១៩៤៦-១៩៧៥)

ប៉ុន្តែភ្លាមៗបន្ទាប់ពីការបញ្ចប់សង្គ្រាមលោកលើកទី ២ វាមិនយូរប៉ុន្មានទេដែលមហាអំណាចដ៏យំនះ
បានបង្កើតតំបន់ជាច្រើនដែលខ្លួនចង់ត្រួតត្រា នៅទូទាំងពិភពលោក។
នៅទ្វីបអឺរ៉ុបផ្នែកខាងកើតនៃទ្វីបនេះបានស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់សហភាពសូវៀតខណៈដែល
ភាគខាងលិចស្ថិតនៅក្រោមឥទ្ធិពលរបស់សហរដ្ឋអាមេរិកនិងសម្ព័ន្ធមិត្តលោកខាងលិចរបស់ពួកគេ។
សង្គ្រាមត្រជាក់បានចាប់ផ្ដើមហើយមិនបានបញ្ចប់ឡើយរហូតដល់ក្រោយការដួលរលំនៃសហភាពសូវៀ
តក្រោមការដឹកនាំរបស់លោក Gorbachev នៅចុងទសវត្សឆ្នាំ ១៩៨០ ។

បន្ទាប់ពីជម្លោះពិភពលោកនេះ នៅអាស៊ី មានការលេចចេញនូវប្រទេសចិនកុម្មុយនិស្តបន្ទាប់ពីជ័យជំនះរបស់ម៉ៅសេទុងក្នុងឆ្នាំ ១៩៤៩ និងការហោះហើររបស់សេនាប្រមុខ ឈៀង កៃ សេក និងរដ្ឋាភិបាលរបស់គាត់ទៅកាន់កោះតៃវ៉ាន់។

នៅឥណ្ឌូចិនបារាំងការដួលរលំឆ្នាំ ១៩៤០ របស់ ប្រទេសបារាំង បានជំរុញឱ្យមានការងើបឡើងជាតិនិយមប៉ុន្តែយ៉ាងឆាប់រហ័សវាគឺជាចលនារៀតមិន ដឹកនាំដោយ ហូជីមិញដែលបានលេចចេញហើយដែល នឹងចាប់ប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងវត្តមានរបស់បារាំង។ សង្គ្រាមឥណ្ឌូចិនលើកទីមួយបានបញ្ចប់ដោយការដួលរលំនៃសមរកូមី នៅ ជៀន-បៀន-ភូ (៧ ឧសភា ១៩៥៤) ។ កិច្ចព្រមព្រៀងទីក្រុងហ្សឺណែវថ្ងៃទី ២១ ខែកក្កដាឆ្នាំ ១៩៥៤ តម្រូវនៃការដកកងទ័ពបារាំង ការបែងចែកវៀតណាម (ប៉ារ៉ាឡែលទី ១៧) ជាពីរ និងការធ្វើប្រជាមតិក្នុងគោលបំណងបង្រួបបង្រួមជាតិឡើងវិញ។ ប៉ុន្តែយ៉ាងឆាប់រហ័សបន្ទាប់ពីកិច្ចព្រមព្រៀងទាំងនេះ នៅវៀតណាមខាងត្បូងផ្ទះការបះបោរកុម្មុយនិស្តដែលគាំទ្រដោយវៀតណាមខាងជើងយ៉ាងសកម្ម ដែលនាំឱ្យមានសង្គ្រាមថ្មីមួយដែលសហរដ្ឋអាមេរិកនិងសម្ព័ន្ធមិត្តរបស់ខ្លួនប្រឆាំងនិងសហភាពសូវៀតរួមជាមួយ ចិនដែរ។

សហរដ្ឋអាមេរិកបានចាប់ផ្តើមជំនួសបារាំងបន្តិចម្តង ៗ ដើម្បីការពារនិងថែរក្សាវៀតណាមខាងត្បូង។ ចាប់ពីឆ្នាំ ១៩៦១ ប្រធានាធិបតីអាមេរិក John Fitzgerald Kennedy បានបញ្ជូនកងទ័ពខ្លះដែលក្លែងខ្លួនជាទីប្រឹក្សាយោធា។ លោកចង់ជួយសង្គ្រោះរបប លោក ឌីមដើម្បី ចៀសវាងការដួលរលំជាបន្តបន្ទាប់នៃរបបដែលលោកខាងលិច គាំទ្រ ចុងក្រោយនៅអាស៊ីយោងតាម “ទ្រឹស្តីដូមីណូ” ដែលបង្កើតឡើងដោយអតីតប្រធានាធិបតីអ៊ីសេនហ្សុរ។

សង្គ្រាមកាន់តែខ្លាំងឡើងៗហើយកងទ័ពសហរដ្ឋអាមេរិកចូលរួមកាន់តែច្រើនឡើង ៗ។ ដោយមានការបាត់បង់ជីវិតមនុស្សកាន់តែច្រើនឡើង ៗ មតិប្រជាពលរដ្ឋអាមេរិក ចាប់ប្រឆាំងកាន់តែខ្លាំងឡើង ៗ ចំពោះសង្គ្រាមនៅស្រុកមួយដ៏សែនឆ្ងាយ ហើយគ្រាន់តែដើម្បីការពាររបបពុករលួយមួយ។ នៅទីបំផុតសហរដ្ឋអាមេរិកបានដកថយមិនត្រឹមតែពីវៀតណាមខាងត្បូងប៉ុណ្ណោះទេប៉ុន្តែថែមទាំងចេញពីប្រទេសកម្ពុជាដែលបានចូលក្នុងសង្គ្រាមអាមេរិក-វៀតណាមនៅខែមេសាឆ្នាំ ១៩៧៥ ។

ការប្រកួតប្រជែងរវាងចិននិងវៀតណាមដើម្បីគ្រប់គ្រងប្រទេសកម្ពុជា៖ កម្ពុជាស្ថិតនៅក្រោមរបបខ្មែរក្រហម (១៩៧៥-១៩៧៩) និងការកាន់កាប់ប្រទេសកម្ពុជាដោយកងទ័ពវៀតណាម (ថ្ងៃទី ២៥ ខែធ្នូឆ្នាំ ១៩៧៨ ដល់ខែកញ្ញាឆ្នាំ ១៩៨៩)

ក្រោយពេលដែលអស់មានវត្តមានរបស់សហរដ្ឋអាមេរិក ដែលជាសត្រូវរួមរបស់ពួកគេហើយ ប្រទេសកុម្មុយនិស្តពីរនៅអាស៊ីគឺចិន និង វៀតណាមបានចាប់ផ្តើមប្រជែងគ្នានៅក្នុងតំបន់ដូចនៅក្នុងអតីតកាល។

គោលបំណងនៃការប្រជែងគ្នានេះគឺការចង់គ្របដណ្តប់ខាងផ្នែកនយោបាយ និង ផ្នែកសេដ្ឋកិច្ចទៅលើ
ប្រទេសពីរផ្សេងទៀតនៃអតីតឥណ្ឌូចិនបារាំងកម្ពុជានិងឡាវ។
នៅប្រទេសកម្ពុជាគឺជាកងទ័ពរបស់ប៉ុលពតដែលគាំទ្រដោយប្រទេសចិនដែលនៅថ្ងៃទី ១៧ ខែមេសា
ឆ្នាំ ១៩៧៥ បានចូលក្នុងភ្នំពេញ មុនកងទ័ពរបស់ក្រុងហាណូយ។

នៅខែឧសភាឆ្នាំ ១៩៧៥ រដ្ឋាភិបាលថ្មីបានបង្កើតកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យដែលគ្រប់គ្រងដោយខ្មែរក្រហម។
យ៉ាងណាក៏ដោយគាត់បានវាយប្រហាររៀតណាមនិងកោះកូកុក។ ទោះបីជាមានការប៉ះទង្គិចគ្នាទាំងនេះ
ក៏ដោយក៏មេដឹកនាំនៃប្រទេសកម្ពុជានិស្សិតថ្មីទាំងពីរបានចូលរួមជាសាធារណៈក្នុងការផ្លាស់ប្តូរការទូតដូច
ជាដើម្បីបញ្ជាក់ពីភាពរឹងមាំនៃទំនាក់ទំនងរបស់ពួកគេ។ ទោះយ៉ាងណាក៏ដោយនេះមិនអាចបិទបាំង
ការភ័យខ្លាចរបស់ខ្មែរចំពោះមុខការគំរាមកំហែងនៃលទ្ធិវាតទីនិយមរៀតណាមឡើយ។ នៅថ្ងៃទី ៣០
ខែមេសាឆ្នាំ ១៩៧៧ ពួកគេបានបើកការវាយប្រហារថ្មីប្រឆាំងនឹងប្រទេសរៀតណាមដែលបានឆ្លើយ
តបនៅចុងឆ្នាំនេះដើម្បីបង្ខំឱ្យរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាចរចា។ នៅខែមករាឆ្នាំ ១៩៧៨ ទាហានរៀតណាមបាន
ដកថយខ្លួនដែលរដ្ឋាភិបាលខ្មែរនៅតែបដិសេធបណ្តាញការទូត។

ការប្រយុទ្ធទ្រង់ទ្រាយតូចបានបន្តកើតមានពេញមួយឆ្នាំ ១៩៧៨ ខណៈដែលសាធារណរដ្ឋប្រជាមានិត
ចិនបានព្យាយាមធ្វើអន្តរាគមន៍ក្នុងនាមជាអ្នកសម្រុះសម្រួល។ ទោះយ៉ាងណាក៏ដោយគ្មានការសម្រប
សម្រួលណាមួយដែលអាចទទួលយកបានចំពោះភាគីទាំងពីរឡើយ។ នៅចុងឆ្នាំ ១៩៧៨ មេដឹកនាំរៀ
តណាមសម្រេចចិត្តផ្តល់លំដាប់រដ្ឋាភិបាលខ្មែរដែលពួកគេយល់ថាជាអវិភាពនិងអំណោយផលចំពោះចិន។
នៅថ្ងៃទី ២៥ ខែធ្នូឆ្នាំ ១៩៧៨ កងទ័ពរៀតណាមចំនួន ១៥ ម៉ឺននាក់បានចូលលុកលុយចូលទឹកដីកម្ពុ
ជានិងកំទេចកងទ័ពបដិវត្តន៍កម្ពុជាក្នុងរយៈពេលតែពីរសប្តាហ៍ប៉ុណ្ណោះ។ នៅថ្ងៃទី ៨ ខែមករាឆ្នាំ
១៩៧៩ សាធារណរដ្ឋប្រជាមានិតកម្ពុជាដែលគាំទ្ររៀតណាមត្រូវបានបង្កើតឡើង។ វាគឺជាការចាប់ផ្តើ
មនៃការកាន់កាប់ដោយរៀតណាមដែលមានរយៈពេល ១០ ឆ្នាំ។ នៅក្នុងអំឡុងពេលនេះរដ្ឋាភិបាលខ្មែរ
ក្រហមបានបន្តត្រូវបានទទួលស្គាល់ដោយអង្គការសហប្រជាជាតិថាជារដ្ឋាភិបាលស្របច្បាប់ដោយសារ
ក្រុមប្រដាប់អាវុធមួយចំនួនបានរៀបចំការតស៊ូប្រឆាំងនឹងកងកម្លាំងកាន់កាប់របស់រៀតណាម។ នេះ
មិនរារាំងការបើកការចរចារវាងលោកហ៊ុនសែននាយករដ្ឋមន្ត្រីនៃសាធារណៈរដ្ឋប្រជាមានិតកម្ពុជានិង
សម្ព័ន្ធភាពរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យឡើយ។

**ដោយសារសម្ពាធសេដ្ឋកិច្ចនិងការទូតដ៏សំខាន់ពីសហគមន៍អន្តរជាតិនិងជាពិសេសចំពោះការដួលរលំ
នៃសហភាពសូវៀត (១៩៨៨-១៩៩១) ដែលគាំទ្រផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុដល់ការដាក់ទ័ពពីទីក្រុងហាណូយ**

**នៅកម្ពុជារដ្ឋាភិបាលរៀនណាមបានចាប់ផ្តើមធ្វើកំណែទម្រង់សេដ្ឋកិច្ចនិងការបរទេសជាបន្តបន្ទាប់
ដែលនាំទៅដល់ការជម្លៀសកម្ពុជាចេញពីកម្ពុជានៅខែកញ្ញាឆ្នាំ ១៩៨៩។**

**ការដកកងទ័ពរៀនណាម។
កិច្ចព្រមព្រៀងទីក្រុងប៉ារីសថ្ងៃទី ២៣ ខែតុលាឆ្នាំ ១៩៩១។
កំហុសធ្ងន់ធ្ងរក្នុងការអនុវត្តកិច្ចព្រមព្រៀងនៅឆ្នាំ១៩៩៣។**

ជាមួយនឹងការដកកងទ័ពប្រទេសរៀនណាមចេញពីកម្ពុជានេះ ជាអំណោយផលសម្រាប់អន្តរាគមន៍
របស់អង្គការសហប្រជាជាតិនៅកម្ពុជា។
កិច្ចព្រមព្រៀងប៉ារីសនៅថ្ងៃទី ២៣ ខែតុលាឆ្នាំ ១៩៩១ បានអនុម័តដោយប្រទេសចំនួន ១៨ ដែល
មានបារាំង និង ឥណ្ឌូនេស៊ីជាសហប្រធាន។

កិច្ចព្រមព្រៀងប្រវត្តិសាស្ត្រទាំងនេះបានអនុញ្ញាតឱ្យមានរៀបចំការបោះឆ្នោតនីតិកាលឆ្នាំ
១៩៩៣ ក្រោមអំណាចរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ (អ៊ិនតាក់-អាជ្ញាធរបណ្តោះអាសន្នរបស់អង្គការ
សហប្រជាជាតិនៅកម្ពុជា)

ជាអកុសលការរៀបចំការបោះឆ្នោតទាំងនេះ (ចុងខែកុម្ភៈឆ្នាំ ១៩៩២ ដល់ខែកញ្ញាឆ្នាំ ១៩៩៣)
ក្រោមអំណាចរបស់ជនជាតិជប៉ុនយ៉ាស៊ីស៊ីអាកាសីត្រូវបានបំផ្លាញដោយការបំភ្លៃយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ។
ទីមួយមានការឃោសនាបំភិតបំភ័យនិងការបង្ខូចកេរ្តិ៍ឈ្មោះដែលធ្វើឡើងដោយគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា
ជាដែលជាកេរដំណែលនៃសង្គ្រាមត្រជាក់ដែលដាក់ដោយកងទ័ពកាន់កាប់របស់រៀនណាមក្នុងកំឡុង
ឆ្នាំ ១៩៧៩-១៩៨៩ ។

ប៉ុន្តែភាពធ្ងន់ធ្ងរបំផុតគឺការជ្រៀតជ្រែករបស់អតីតព្រះមហាក្សត្រកម្ពុជានរោត្តមសីហនុនៅក្នុងលទ្ធផល
ចុងក្រោយនៃការបោះឆ្នោតទាំងនេះដែលផ្តល់ជ័យជំនះដល់ហ៊្វិនស៊ិនប៊ិចដែលដឹកនាំដោយកូនប្រុស
របស់គាត់ផ្ទាល់។ ប្រឈមមុខនឹងការគំរាមកំហែងនៃការផ្តាច់ខ្លួនពីខេត្តភាគasterសានដែលជាការ
គំរាមកំហែងរបស់គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាសម្តេចសីហនុបានអង្វរសុំហ៊្វិនស៊ិនប៊ិចឱ្យចែករំលែក
អំណាចជាមួយគណបក្សប្រជាជន។ អ្នកទាំងអស់គ្នាដឹងហើយថាការជ្រៀតជ្រែកនេះបាននាំឱ្យមាន
ផលវិបាកធ្ងន់ធ្ងរដែលប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរបានស្ម័គ្រចិត្តទ្រាំរហូតមកដល់បច្ចុប្បន្ន។

**យោបល់ផ្ទាល់ខ្លួន / ដំណោះស្រាយដែលបានស្នើ
យើងត្រូវតែពិនិត្យឡើងវិញនូវកិច្ចព្រមព្រៀងប៉ារីសទាំងនេះដោយនាំមកនូវវិធានការណ៍សាមញ្ញ**

និងមិនចំណាយច្រើនពេក។

១ / ប្រទេសហត្ថលេខីនៃកិច្ចព្រមព្រៀងទាំងនេះ ត្រូវជួយដល់ការបោះឆ្នោតឃុំ/សង្កាត់ នៅខែមិថុនាឆ្នាំ ២០២២ ដែលត្រូវតែមិនលំអៀងតែមិនអស់ចំណាយច្រើនទេ។

ជាចាំបាច់ត្រូវបង្កើតនូវគណៈកម្មការជាតិសម្រាប់ការបោះឆ្នោតថ្មីមួយ ដែលត្រូវនៅក្រោមការត្រួតពិនិត្យរបស់ អង្គសហប្រជាជាតិ

- ប្រធាន និង អនុប្រធានរបស់គណៈកម្មការនេះ ត្រូវជ្រើសរើសដោយតំណាងនៃប្រទេសទាំង ១៨ ដែលបានចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចព្រមព្រៀងក្នុងឆ្នាំ ១៩៩១ ។
- សមាជិកនៃគណបក្សនយោបាយដែលមានសមាជិកភាគច្រើននៅឆ្នាំ២០១៣ តែប៉ុន្តែដែលមិនមែនមានទំនួលខុសត្រូវនៅក្នុងភាគី នឹងអាចក្លាយជាសមាជិកសមាមញ្ញនៃគណៈកម្មការនេះ។
- គណបក្សនយោបាយនីមួយៗដែលមានអសនៈសកានេះ អាចមានតំណាង ២ រូបចូលរួមក្នុងគណៈកម្មការជាតិជាតិ សម្រាប់ការបោះឆ្នោតថ្មីនេះ។
- អគ្គលេខាធិការនៃគណៈកម្មការដែលមានជាតិខ្មែរត្រូវមានការគាំទ្រជាឯកច្ឆ័ន្ទពីសមាជិកទាំង អស់នៃគណៈកម្មការ។
- អ្នកតំណាងគណៈកម្មការដែលមានសញ្ជាតិខ្មែរ នៅថ្នាក់ខេត្ត ស្រុក និងឃុំត្រូវចាត់តាំងដោយគណៈកម្មការថ្នាក់ជាតិ ដោយសំឡេងភាគច្រើន ២/៣ ។
- ដោះលែងអ្នកទោសនយោបាយ អ្នកការពារបរិស្ថានអ្នកកាសែតនិង អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ដោយគ្មានលក្ខខណ្ឌ។
- ផ្តល់សេរីភាពដល់សារព័ត៌មានទាំងស្រុង (ជាតិនិងបរទេស)
- ផ្តល់សេរីភាពដល់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលដូចជា NDI និង NRI

- អញ្ជើញអ្នកសង្កេតការណ៍បរទេសដែលស្ថាប័នអន្តរជាតិទទួលស្គាល់ថាមានភាពអព្យាក្រឹត្យដើម្បី
តាមដានការវិវត្តនៃការបោះឆ្នោតទាំងនេះ

២ / សម្រាប់ការបោះឆ្នោតនីសភាឆ្នាំ ២០២៣ ត្រូវនុម័តការរៀបចំដូចគ្នាដែលបានរៀបចំសម្រាប់ការ
បោះឆ្នោតឃុំ/សង្កាត់ នៅឆ្នាំ២០២២ ។

ឡុង ប៊ុត